

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI NĂȘITULUI ÎN ȚARA OAȘULUI

Maria LOBONȚ PUȘCAȘ

Keywords: *Godfather, rite, birth, marriage, baptism, Oaş Land*

Abstract: The changes that occur in the godfather-godson relationship are not assumptions, they are real facts and it is important to determine the direction of change in the transition from traditional to modern.

The premise from which we started in debating traditional pattern of relationships is that in the past, godparents were chosen on a paternal line, pattern that is characteristic for the whole country.

In Oaş Country this complex socio-cultural elements experienced a relatively homogeneous and stable configuration over time.

It is well known that the people from Oaş Country are characterized by a cultural sense of caste: they rarely marry foreign people. The last couple of years brought changes in this matter, and although they rarely support matrimonial alliances with foreigners, when they do, this alliances brings them new cultural models and new spiritual values.

This problem, godparenting, was studied by researchers and it was often discussed only as a part of the wedding or the baptism. But the importance and the role of the godparents is not only comprised in the moment of marriage or baptism, it stretches beyond these moments.

*

* *

Țara Oaşului, cu subzona etnografică Ugocea ocupă depresiunea cu același nume și nord-vestul României. Țara Oaşului este văzută de Gheorghe Focșa ca fiind „una din cele mai originale „țări” de pe teritoriul României. În cele ce urmează ne-am propus să analizăm evoluția obiceiurilor de nășit în Țara Oaşului, având în vedere tendința societății de *innoire*.

Viața fiecărui individ și a oricărei comunități nu se desfășoară haotic, ea este structurată și organizată după reguli ancestrale. Aceasta deoarece omul, pentru a-și desfășura existența, are nevoie de câteva repere care să-i ghideze acțiunile, omul este obișnuit cu anumite tipuri – cadre de acțiuni, spre exemplu: faptul de a învăța, de a avea relații interpersonale stabile, de-a munci într-un anumit domeniu și nu în mai multe deodată, și aceasta tocmai pentru a-și asigura ordinea existențială. În timp aceste reguli, norme existențiale au fost instituționalizate, astfel că azi putem vorbi de instituții de învățământ, instituția căsătoriei, instituția nășitului, instituția muncii etc. Dintre aceste norme existențiale unele sunt cotidiene, iar altele sunt unice sau foarte rar practicate. Unele activități cotidiene umane nu au ajuns să capete o importanță suficient de mare pentru a fi tratate în mod special asemeni unor acte rituale, ele sunt analizate, studiate în ansamblu. Activitățile unice sau foarte rar practicate sunt cele care au intrat pentru prima dată în sfera ritualurilor sacre și, în timp, chiar dacă activitatea a dispărut, ritualul s-a păstrat în forme diferite ale căror funcții inițiale de multe ori nu mai sunt cunoscute azi.

Între activitățile umane din această din urmă categorie intră cele legate de viața indivizilor: nașterea, căsătoria, moartea sau cele legate de fazele timpului: primăvara, vara, toamna, iarna, an sabbatic, an jubiliar etc. O foarte mare importanță între acestea o are căsătoria, ritualul căsătoriei este o

temă predilectă și foarte des tratată de către antropologi. Ritualul nupțial, în aproape toate culturile, este unul de importanță capitală și implică o serie de practici complexe. Acest ritual este luat foarte în serios de actanți și, în cele mai multe cazuri, prefigurat cu mult înainte de momentul căsătoriei efective¹ și, uneori, el nu se încheie odată cu ea. Strâns legat de momentul pregătitor căsătoriei și culminând cu nunta, *nașitul se constituie ca o formă de subliniere socială a uniunii de alianță între două familii, nașii fiind purtătorii prestigiului care va contamina tânărul cuplu, cel puțin în momentul căsătoriei.*

Obiceiurile de familie, alături celor colective, sunt supuse unor modificări, unor schimbări datorate evoluției societății, a comunității în care se practică. Factorii pragmatici se combină cu cei tradiționali într-o formulă specifică atunci când vorbim despre o comunitate rurală, tradițională, în care relațiile interpersonale sunt ceva mai strânse decât în mediul urban, unde relațiile interumane sunt pervertite din ce în ce mai mult spre mentalitatea individualistă.

Valoare spirituală specifică satului – tradiția este variabila principală din care decurg celelalte. Tradiția, dominația obiceiurilor și normelor moștenite, construiește factorul regulativ socio-spiritual predominant în satul tradițional. Obiceiul și norma moștenită joacă un rol mai important decât la oraș, iar ceilalți factori regulativi de acest ordin ca: statutul, convenția, eticheta, moda nu joacă absolut nici un rol în viața sătenilor autentici, neatinși de urbanizare, de modernism. Tradiția este percepută ca fiind dominația trecutului asupra prezentului, înseamnă totodată rutină, în sens de reacțiuni stereotipe.

Manifestări ca nașterea, botezul, căsătoria, moartea, munca sunt nu numai chestiuni particulare sau cel mult familiale, ci ele se fac împreună cu ceilalți, sunt colective².

Relația dinamică dintre obiceiurile moștenite și schimbare se sprijină pe particularitățile unor elemente discrete ale ritualului, care dau o notă de contemporaneitate în special pentru cei din afară. Ritualul este conservator, dar, în aceeași măsură, sensibil la schimbare³. Legătura rituală care intervine în relația de nașit cunoaște o trecere de la tradițional la modern, ea păstrează doar ceea ce este funcțional din tradiția trecută și împrumută tot ce este eficient, pragmatic din modernitate.

Încă din vechime nașia instituționalizează o legătură ritual-spirituală între două familii, legătură bazată pe obligații sociale și economice ce se transmit din generație în generație⁴. Obligațiile prescrise nu sunt doar îndatoririle nașilor, ci sunt și ale finilor. Aceste obligații, norme prescrise sunt tradiție și mai ales asupra acestora modernul își pune amprenta, mai mult sau mai puțin vizibil.

Nașii sunt actanții principali în momentele semnificative ale riturilor de trecere. Relația dintre nași și fini este trainică și de natură familială, ea stabilește o relație de rudenie simbolică între două familii⁵. Astfel și acum, ca și în urmă cu 50-60 de ani, nașii plătesc cununia și lumânările fără să mai pregătească și colacii în care se țineau lumânările „era tare greu să țâi colacu mai mult de-o oră cât era cununia”⁶.

”Nănașe colacii tăi nu-i putem
giuca de grei
I-ai acățat, i-ai înstruțat
Până nu-i rând de giucat
Musa-i înapoi de dat.”⁷

„Mireasă colacii tăi,
Nu-i putem giuca de grei!
Țurari hop și iară hop!..

Nu i-ai făcut dint-o kilă,
Să-i giucăm o săptămână
Țurari hop și iară hop!..”⁸

¹ Simion F. Marian, *Nunta la români*, București, 1995, p. 159.

² George Em. Marica, „Încercare de definire a satului”, în *Revista de psihologie*, Cluj-Napoca, Sibiu, 1942, p. 33.

³ Gail Kilgman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Iași, 1998, p. 201.

⁴ Cole John, „Familial dynamics in Roumanien Worker Village”, în *Dialectical Anthropology*, vol. I, nr. 3, Massachusetts, USA, 1976, p. 251-266.

⁵ Gail Kilgman, *op. cit.*, p. 38.

⁶ Inf. Pați Irina 71 ani, Călinești Oaș.

⁷ Inf. Herman Ana, 62 ani, Călinești Oaș.

⁸ Gheorghe Focșa, *Spectacolul nunții din Țara Oașului*, Satu Mare, 1999, p. 228.

Lumânările erau înstruțate cu flori naturale, de obicei flori de grădină sau chiar de câmp, acum fiind înlocuite de florile artificiale. Cununa (coronița) din ramuri de pomi roditori a fost înlocuită de cea realizată din mărgele și diverse elemente decorative. Un alt element nelipsit din ritualul de nuntă „găina înstruțată”, care era jucată de nănașă, a fost înlocuită de cadouri:

”Face-ți un ptic de loc	Nănașa-i fără chiloți
Să mă duc cătingănaș	Săracă găina me
Cu găina la nănaș	Nici nu ouă
Găina n-i fără pene,	Nici cloce
Nănașu fără ismene	Numa tăt să cocoșe.” ⁹
Găina n-i fără clonț	

Modificările semnificative privind instituția nașitului sunt datorate banilor, acum se investește financiar mult mai mult, nașii au renunțat la cadourile simbolice pe care le făceau finilor – baticul (balț, zovon), colacul de cununie, olul de lut, crâjma la botez. Observând aceste lucruri constatăm tendința de eficientizare a nașitului. Noua structură organizatorică a societății nu mai presupune o interdependență necesară între statusul social și situația materială a individului. Acest lucru determină alegerea nașilor nu neapărat în funcție de statusul social, cât mai ales datorită situației materiale. Nașul poate conferi, ca și în trecut, prestigiu finilor și invers. Un alt criteriu care a stat și stă la baza alegerii nașilor este și relația de familie ori de prietenie. În satele oșenești se observă o certă migrare a alegerii nașilor dinspre străini (prieteni, vecini) spre rude. Implicarea financiară și răcirea relațiilor sociale determină deseori refuzuri din partea unor persoane străine de a-și asuma rolul de nași. În consecință, cei ce urmează a se căsători preferă, sau sunt nevoiți, să-și aleagă nașii dintre rudele de sânge, sau să își păstreze nașii moșteniți.

„Închinarea nașilor:	Numa tăt vi-ți veseli!
Să trăiți și voi nănași,	Să botezi și să cununi,
De miri să vă bucurați!	Câte frunze-or hi în pruni!
După ii cât își trăi,	Să cununi și să botezi, câte frunze-s pe cireși!” ¹⁰

Din chestionarul aplicat în Călinești Oaș rezultă că generațiile tinere (20-30 ani) își aleg dintre rude, pe când generația ceva mai învârstă (60-80 ani) își alegeau nașii dintre prieteni.

Tot rezultat al emancipării vieții satului tradițional este și faptul că, din ce în ce mai des, întâlnim nași atât din partea mirelui, cât și din partea miresei, această bilateralitate a nașitului neexistând în satul arhaic, în care nașii erau preponderent aleși de către mire, ca viitor șef al familiei de tip patriarhal. În aceeași ordine de idei se observă și o sensibilă apropiere de vârstă între nași și fini.

Eficientizarea ritualului de nuntă a dus și la accentuarea rolului unor participanți la nuntă. Dacă la nunta tradițională întâlneam o serie de „funcționari”, cum îi numește S.F. Marian, cu o serie de atribuții clare în cadrul ceremonialului, aceste atribuții sunt preluate de o singură persoană – starostele. Aceste este cel care conduce nunta și care, prin strigături și diverse poezii, punctează momentele importante din ritual. Dacă lipsește starostele, nașul este cel ce preia rolul acestuia. Așadar, întâlnim în unele cazuri nași ce înlocuiesc vornicul sau colăcerul.

”Fetiță de om găzdagu	Plânje-le-a părinților
Nu grădi la măritat	Că rămân fără ajutoriu
Ca florea la săcerat	Că și ii ar plâje multu
Floricuță din păharu	Că te-o răstignit pe iutiu
Nu plânje de-al tău amaru	Plânje-ar mult și cu bnănatu” ¹¹

⁹ Inf. Goje Maria, 48 ani, Prilog, jud. Satu Mare.

¹⁰ Gh. Focșa, *op. cit.*, p. 99.

¹¹ Transcrierea manuscrisului înregistrat la Institutul de Folclor și Etnografie Cluj-Napoca.

Dipt ce nu te-o mai lăsatu	Că-ai putut purta pletean
Să te pledească de scaiu	Cel puțân batăr un an
Și-adjutor să le mai daiu	Pleteanu-i pană ușoră
Batăr încă doi tri aiu	Dzină vântu și țî-l zboră
C-atâta le-avut pute	Și mai mult nu ești fecioară!” ¹²
Că ești încă tinere	

Procesul de modernizare a instituției nașitului presupune o trecere lentă, aproape neresimțită de cei implicați, de la forma arhaică a ritualului spre forme moderne simțitor descarcerate de sistemul de credințe și superstiții în care a evoluat, lent, timp de câteva secole. Trecerea dinspre o formă hiperitualizată și ultra religioasă spre una puternic laicizată nu presupune o ruptură totală și bruscă de la una la alta. Astfel, în noua formulă de prezentare a ritualului nașitului vom regăsi, deseori, elemente reziduale de magie și cult, păstrate în mod inconștient, și transmise în mentalul colectiv. Având în vedere rolul de părinți spirituali al nașilor, cu siguranță ei erau cei care participau cândva la riturile de inițiere a viitorilor miri, ei erau cei care negociau alături de părinți zestrea, sau aplanau eventualele conflicte ivite în cuplu. Așa avem păstrată în memoria colectivă vorba „nașul încearcă mireasa și nașa mirele”.

Trebuie că această vorbă să fi fost la un moment dat o practică uzitată în timpul procesiunilor maritale, astăzi a rămas o simplă vorbă, care în cel mai bun caz stârnește râsul.

Cum am subliniat deja, obiceiurile se transformă, dar important este faptul că ele sunt păstrate până în zilele noastre, cu toate elementele moderne. În Țara Oașului și azi se „țin finii”: anual în a 2-a zi de Paști, ori în orice zi din Săptămâna luminată, nașii își primeau finii în vizită; aceștia nu veneau cu mâna goală, aduceau cadouri – oluri de nănaș pline cu țuică și un colac, aceste daruri au fost înlocuite în timp de diverse cadouri¹³. „La aceste vizite, repetate cu fidelitate în fiecare an, finii poartă la nănași plocoane ale căror liste au fost și ele rânduite tot după tradiții și datini din bătrâni. Piesa de bază prezentă în lista acestor plocoane, este *Colacul nănașilor*, un colac mare și frumos, dar și olul sau urciorul nănașilor, plin cu vin sau cu pălincă, o găină întregă friptă pe tavă la cuptor[...]”¹⁴.

Un alt obicei străvechi paracticat în Țara Oașului este și răscumpărarea finilor, nașii îi răscumpără pe miri de la părinți în caz de boală, la botez nașii răscumpără copiii de la Diavol¹⁵.

”Ia să tacă masa	Mniercuri marea și câte sunt în trânsa
Să vorbească casa	Le-a făcut numa cu zâsa
Și vă rog de ascultare	Gioi o-ntors ceru ca pțiele
De la mic până la mare	Și l-ompodobit cu stele
Să fiți cu luare aminte	Cu sore cu lună
La vreo două, tri cuvinte	Cu nori împreună
La vreo tri ori pote două	Cu luceferii cei luminoși
Pote or fi și păstă nouă	Să-i privim noi de dgios
Știm că Dumnezeuu preafelic	Păsările cerului
În patru zâle lume o zâdit	Și vietățile pământului
Că luni o făcut lumina	Le-o făcut vineri
Numa dintr-un semn cu mâna	Sâmbătă o făcut raiul de la răsărit
Marți o făcut pământu	Și cu tăte le-ompodobit

¹² Inf. Deac Irina, 67 ani, Certeze, jud. Satu Mare, culegător: Czibere Eleonora, Arhiva Institutului de Folclor și Etnografie Cluj-Napoca.

¹³ Inf. Clipics Ana, 41 ani, Pășunea Mare, jud. Satu Mare.

¹⁴ Gh. Focșa, *op. cit.*, p. 237.

¹⁵ Inf. Neamț Maria, 68 ani, Călinești Oaș, jud. Satu Mare.*

Cu câmpii roditore	Pă un pat cu floricele
Cu flori mirositoare	Presărat cu stele
Cu ape curgătoare	Floarea soarelui la cap
Pentru tăta lume adăpătoare	Luna la pticiore
Iar Dumnezeu s-o gândit	Norii-l legănau
Că acest pământ trebe de cineva stăpânit	Înjerii cântau
Și nu s-o aflat nici o ființă pământească	Iar Adam când greu s-o sculat
Să-l stăpânească	La Eva o cotat spăriet
De-acee l-o făcut Dumnezeu	Și-n dată s-o pus pă strigat
Pă strămoșu nost Adam	De gândei că nu-i lucru curat
Luându-i trupu din pământ	Dumnezeu din somn s-o trezit
Sufletu din spirit sfânt	Și i-o dzâs lui liniștit
Oasele din piatră	Nu te teme Adame
Sânjele din Marea Roșie	Că ăsta-i os din osele tale
Frumusețea din soare	Și carne din carnea ta
Ochii din stele	Creșteți și vă-nmulțiți
Mintea din cer	Și pământu stăpâniți
Gândul de la îngeri	Și de-amu cu gându
Inima din mijlocu pământului	Și neam de neam, și viță de viță
Gândul din iuțirea fulgerului	O dat Dumnezeu
Și-o luat patru slove	Și s-o născut și acești doi crai
Din cele patru colțuri ale pământului	Și le-o dat Dumnezeu și lor odraslă
Și I-o pus numele Adam	Iară când le-o dat
Iară Dumnezeu cunoscând	N-o știut ce să facă
Că nu-i bine om sângur pă pământ	Da o chemat o bătrână
I-o dat lui Adam, somn greu	Care aceeie o dzâs să pună
Și I-o luat o costă	Doi părinți sufletești
Din costa lui ce stângă	Care să-l ducă la popă și l-o creștinat
Și-o făcut pă strămoșa noastră Eva	Și-o știut grăii
Tot după chipu și asemănarea sa	Și-o știu dzera
Iar acum ne mai având Dumnezeu ce lucra	Iară cu colacii aiștia
O pote că duminică era	Sunt răscumpărați
O pote co fost trudit	De la părinții sufletești.”
S-o pus un ptic și-o adormit	

Schimbările ce intervin în cadrul relației naș-fin nu sunt ipoteze, ele sunt realități evidente, important este să fie stabilit sensul schimbărilor, a trecerii de la tradițional la modern. Premisa de la care am pornit în legătură cu pattern-ul tradițional al relației de rudenie și de nașit este că, în vechime, nașii erau aleși după modelul transmiterii funcției de naș pe principiul patrilinearității, model de altfel întâlnit în întreaga Românie. În Țara Oașului complexul de elemente socio-culturale a cunoscut o configurație relativ omogenă și stabilă de-a lungul timpului. Este cunoscut faptul că oșenii sunt caracterizați de un sentiment cultural de *castă*, ei se căsătoresc foarte rar cu străinii de zonă. Ultimii ani aduc modificări în acest sens, fiind acceptate alianțele matrimoniale și cu ”străinii” de loc, alianțe care aduc cu ele noi modele culturale, noi valori spirituale.

Pentru a cunoaște, din punct de vedere socio-cultural, modul de funcționare a instituției nașitului, în special în Țara Oașului, am considerat necesară o cercetare de teren care să evidențieze structura pe care se bazează această instituție și modul ei de manifestare în trecut, dar și în prezent.

¹⁶ Inf. Neamț Vasile, 71 ani, Lechința, jud. Satu Mare.

Problema instituției nașitului a fost studiată aparte de către cercetători, ea fiind însă deseori pusă în discuție doar ca parte integrantă a nunții sau botezului. Dar importanța și rolul nașului nu țin doar de prezența lor la momentele importante din viață: căsătorie ori botez.

Maria Lobonț Pușcaș
Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
lpuscasmara@yahoo.ro

Bibliografie

- Andron, Ioniță G., *Țara Oașului. Fotografii*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977.
- Bonte, Pierre; Izard, Michel, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Cole, John, „Familial dynamics in Roumanien Worker Village”, in *Dialectical Anthropology*, vol. I, nr. 3, Massachusetts, USA, 1976.
- Focșa, Gheorghe, *Spectacolul nunții din Țara Oașului*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1999.
- Focșa, Gheorghe, *Țara Oașului. Studiu etnografic*, vol. II, Editura Muzeului Satului, București, 1975.
- Gennep, Arnold van, *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Lobonț Pușcaș, Maria, „Rolul și importanța nașitului”, în *Satu Mare. Studii și comunicări*, XVII-XXI, 2000-2004, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, p. 269-274.
- Marica, George Em., „Încercare de defnire a satului”, în *Revista de psihologie*, Cluj-Napoca, Sibiu, 1942.
- Kligman, Gail, *Nunta mortului*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Mihu, Achim, *Antropologie culturală*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 1999.
- ****Negrești Oaș. Trecut și prezent*, Cluj-Napoca, Editura EFES, 2012.
- Rogoz, Viorel, *Familia în credințe, rituri, obiceiuri*, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2002.
- Simion F. Marian, *Nașterea la români*, Editura Grai și suflet, București, 1995.
- Simion F. Marian, *Nunta la români*, Editura Grai și suflet, București, 1995.
- Velcea, Ion, *Țara Oașului. Studiu de geografie fizică și economică*, Editura Academiei, București, 1964.

Lista informatorilor:

- Clipics Ana, 41 ani, Pășunea Mare, jud. Satu Mare, 1997.
- Deac Irina, 67 ani, Certeze, jud Satu Mare, culegător: Czibere Eleonora, Arhiva Institutului de Folclor și Etnografie Cluj-Napoca.
- Goje Maria, 48 ani, Prilog, jud. Satu Mare, 1998.
- Herman Ana, 62 ani, Călinești Oaș, 2001.
- Neamț Maria, 68 ani, Călinești Oaș, jud. Satu Mare, 2002.
- Neamț Vasile, 71 ani, Lechința, jud. Satu Mare, 1997.
- Pați Irina, 71 ani, Călinești Oaș, 2002.

Colectia I.G. Andron

Danțu miresei, Racșa, jud. Satu Mare, colecția I.G.Andron

Botez în Ţara Oaşului, colecția Alexandru Feher